

# EDUCATIO

PEDAGÓGIA SZOCIOLÓGIA HISTÓRIA ÖKONÓMIA PSZICHOLÓGIA POLITOLÓGIA

## ISKOLA ÉS EGYHÁZ

EGYHÁZ ÉS DEMOKRÁCIA	3	<i>Kozma Tamás</i>
VALLÁS ÉS ISKOLA	13	<i>Tomka Miklós</i>
EGYHÁZI ISKOLÁK NYUGATON ÉS NÁLUNK	26	<i>Lukács Péter</i>
EGYHÁZ, ÁLLAM, OKTATÁS, 1848–1945	34	<i>Nagy Péter Tibor</i>
KATOLIKUS ISKOLÁK AZ ÁLLAMOSÍTÁS UTÁN	46	<i>Drahos Péter</i>
TÁRSADALMI IGÉNYEK ÉS VALLÁSOKTATÁS	65	<i>Halász Gábor</i>

## NAGYKŐRÖS

A református tiszteletes szerint az elmúlt negyven évben Nagykőrös nem tartozott a kedvezményezett települések közé: "Cegléd mindig is vörös központ volt, Kecskemét meg mégiscsak megyeszékhely, és így Nagykőrös volt, amit lehetett ütni." Itt annakidején sok volt a nagygazda (kulák), s ez már önmagában is elegendő ok volt arra, hogy a hivatalos "kegyekből" éppen csak csurranjon-cseppenjen.

Nagykörös hagyományosan protestáns város. A jegyző szerint: "Debrecen után ez a második legnagyobb református egyházközség". A katolikusok számát inkább a betelepülők növelték. Becslések szerint a két felekezethez tartozók aránya mostanság 60–40 százalék lehet. Persze, merész dolog becslésekbe bocsátkozni, mert "olyan nagy hitélet nem mutatkozik" – mondta a jegyző, és tőle származik az az információ is, hogy több katolikus gyereket írtattak be hittanra, mint reformátust. A református lelkész szerint míg a "terror előtt" tizenháromezer volt a nyilvántartott hívek száma, addig most a három gyülekezet mindössze háromezer főt számlál.

## Az iskolák

A városnak annak idején mindössze egy világi alapfokú tanintézete és egy katolikus iskolája volt, a többi mind református. Református volt továbbá az egyetlen gimnázium és a tanítóképző is. Ötvenkilenc tantermet és vagy tíz iskolaépületet vettek el tőlük a református lelkész közlése szerint.

Jelenleg a városban öt általános iskola van: az ének-zene tagozatos (viszonylag új és modern); a sport-tagozatos (egyik része új, a másik eléggé rossz állapotban van); a harmadiknak a nyelvtanítás a specialitása (jó állapotban van, bár az igazgató szerint sokat lehetne még költeni rá; a régi tanítóképző épületében működik); a negyedik iskolának nincs különösebb profilja (viszonylag jó állapotú, most lesz tornaterme pályázat útján; jó a pedagógusállománya, jó eredményeket érnek el, a gimnáziumba került tanulók megállják helyüket); végül a kiegészítő iskola (rossz, szűkös körülmények között működnek, egy régi kúriában).

A nyelvtanításra specializálódott *Arany János Általános Iskolát* kéri vissza a református egyház, ami most a tanítóképző gyakorló iskolájának szerepét tölti be. Ezenkívül az ének-zene tagozatos iskolából egy 2+1 tantermes részre tart igényt. Imaházat akarnak ott létesíteni, de ígérték, hogy az oktatásban ez nem fog fennakadást okozni. A katolikus egyház szeptembertől – átmeneti megoldásként – a sporttagozatos iskolában indít egy katolikus osztályt. Az iskola ezt önként vállalta. A reformátusok igényt tartanak még néhány volt iskolára is, például amelyekben jelenleg az iskolamúzeum van, és amelyekben jelenleg a nevelési tanácsadó üzemel és egy kis óvoda. Ezekről vita folyik. Az önkormányzat nem akarja adni, mert nem tud megfelelő helyet biztosítani a jelenlegi funkciók zavartalan folytatásához. Sok egyéb épületről (főleg lakásokról) is szó van, de felsorolásuk szinte reménytelen vállalkozás lenne.

A városnak három középiskolája van. Azzal kezdeném, amellyel semmi gond nincs, az *Élelmiszeripari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézettel*: élelmiszeripari szakmákban képeznek mind a két iskolatípusban szakembereket, országos beiskolázású (régén MÉM) intézmény. Csúf, modern épület, körülbelül húsz éve épült, kilencszáz fős kollégiuma is van, ez felújításra szorulna.

A *Szakmunkásképző Intézetet* (helyi szóhasználatban Konstantin iskola, amit Konstantin váci püspök ajándékozott közel száz éve a városnak, katolikus alapfokú tanintézet céljára) a katolikus egyház kéri vissza, a centenárium évében, azaz 1996-ban kívánják birtokba venni. Az iskola körzeti beiskolázású, tizenkét

szakmában (vasipari, építőipari és élelmiszer eladói) képeznek jelenleg 352 gyereket. A város ezt az intézményt csak állami kárpótlással tudná átadni.

Az *Arany János Gimnázium és Óvónőképző Szakközépiskola* – többek szerint – jelenleg nem a legjobb formáját mutatja. Hét éve indítottak természet-tudományos és nyelvi tagozatokat (angol-német-olasz-orsz), amelyek akkoriban sokkal színvonalasabbak voltak (a nyelvtagozatok eredményeit a krónikus nyelvtanár hiány rontja). Kilencvenben 129 végzős hallgatójuk közül 46-ot vettek föl egyetemre vagy főiskolára. Próbálnak megújulni, most adják le a szakközépiskolai tagozatot. Hat osztályos gimnáziumi osztályokat is szerettek volna indítani, de a minisztérium nem engedélyezte. Senki nem kétli, hogy joga van visszakérni az egyháznak a gimnáziumot, hiszen mindig is református iskola volt. Az azonban sokakban visszatetszést kelt, hogy a város és a szűkebb környék egyetlen ilyen típusú intézménye egyházi kezelésbe kerül. A gimnázium mellé a református egyház igényt tart két (fiú- és lány) kollégiumra is, bár csak a fiúkollégium volt eredetileg a tulajdonukban, de hajlandók ennek fejében más ingatlanról lemondani.

Viták forrása az is, hogy új iskola húsz éve nem épült a városban. A régi-eket toldozgatták, bővítették, korszerűsítették, ahogy mód volt rá. Tehát azt lehet mondani, hogy szinte reménytelenül összekeveredett minden. Lehetetlen megtalálni azt az ideális állapotot, hogy megközelítőleg is "értékarányosan" lehessen visszarendezni a dolgokat, tehát, hogy az egyházak is hozzájussanak ahhoz, ami őket megilleti, de az önkormányzat (és a város) se járjon rosszul. Ez még akkor is nehéz ügy lenne, ha mindkét fél érdekei egyformán hatékony védelemben részesülnének, és a felek igen nagy kompromisszumkésziségről tennének tanúbizonyságot. De – mint majd látni fogjuk – ez nincs egészen így.

## Az önkormányzat

A huszonhét tagú testület (a 28. a polgármester, akit MDF támogatással választottak meg, de ő nem szavaz) pártok szerinti összetétele a következő:

MDF	5 fő
FKGP	9 fő
KDNP	1 fő
SzDSz	7 fő
FIDESz	2 fő
MSzP	2 fő
Független	1 fő
Összesen	27 fő

A kormánypárti többség és a két oldal viszonya egyáltalán nem mondható idillinek. Ennek leglátványosabb megnyilvánulása, hogy az SzDSz-FIDESz képviselők kivonultak a bizottságokból, mert azokat tevékenységük alapján "impotensnek" tartották, és kizárólag képviselőkként hajlandók dolgozni. Eredetileg 2 MDF-es, 3 kisgazda, 2 SzDSz-es és 1-1 MSzP-s illetve FIDESz-es bizottsági elnök volt, de mára már mindez érvényét veszítette.

Az ügyet állítólag a gazdasági bizottság vezetőjének lemondása indította el, aki kiváló közgazdász, és a költségvetési vita során konfrontált a kiskisgazda képviselőkkel. Ennek eredményeként az egész költségvetést újra kellett tárgyalni.

A kivonulással sokan nem értenek egyet, mert így testületi szintre csúszik át minden vitás kérdés és annak a munkája vált rendkívül nehézkesé. Bár az is igaz, mondják ugyanazok, akik ezt a lépést kritizálták, hogy a bizottságok munkája tényleg nem volt eléggé hatékony, szakvéleményüket is gyakran figyelmen kívül hagyta a testület a döntések meghozatalakor.

Az oktatási bizottság 11 tagú, onnan most hárman váltak ki. Nem testületi tag informátorom szerint az elnöki tisztért "nagy derby" folyt a két oldal között, amely végül is kiskisgazda győzelemmel zárult, pedig az SzDSz-es jelölt "igazi szaktekintély, tanár, most országos sportvonalon diáksport vezetőnek választották... de itt kisakkozták, nagy veszteség".

Kezdetől fogva az volt az érzésem, hogy a szokásos pártviszályokon az itteni állapotok egy kicsit túlmennek. Ezt megerősítette a jegyző is: "A politikai pártállás sok esetben nem domináns, gyakran személyeskedő irányba mennek el a dolgok, a személyes szimpátiák és antipátiák irányába." Hogy mi lehet ennek az oka? Sok mindent hallottam jártomban-keltemben, de az állítások a tényekkel való szembesítéskor igaztalannak bizonyultak. Az egyetlen dolog – természetesen a politikai irányultságon kívül – ami szignifikánsan megkülönbözteti a két oldalt, hogy míg az MDF-kiskisgazda vonal képviselői többnyire "őshonos" nagykorösiék, addig a másik oldalon "jött-mentek", betelepültek vannak inkább. Ez pedig roppant fontos kérdés Nagykorösön. Bár eszembe nem jutott ezzel kapcsolatban kérdezni bármit is, mégis többen és többféleképpen megfogalmazták. Például az egyik igazgatóhelyettes is elelmélkedett azon, hogy őt még nem tartják igazi korösinek, pedig a szülei negyvenben telepedtek meg a városban, ő akkor még kisgyerek volt. Talán majd a fia, aki már ő-zve beszél, amit jómaga sosem tudott elsajátítani. Lehet, hogy arról is szó van, hogy ki képviselheti hitelesebben a város érdekeit? Kinek van ehhez több jogosultsága? Az indulatok fölkorbácsolódásához minden bizonnyal az is hozzájárulhatott, hogy egyik-másik "jött-ment" a körzetében nagyobb arányú győzelmet aratott, mint némely őshonos kiskisgazda a sajátjában.

## Az események

Ha csak a hivatalos eseményeket vesszük sorra, akkor a történet igen rövid: 1991 decemberében megalakult a képviselőtestület tagjaiból az egyházi ingatlanok visszaadásával foglalkozó ad hoc bizottság öt taggal (egy SzDSz politikus volt közöttük, a többiek MDF-esek és kiskisgazdák, valamint az egyik református lelkész), és nagyjából ekkor alakultak a szintén öt-öt fős egyházi bizottságok is, amelyek a feljegyzések szerint hét ízben tárgyaltak egymással. Az ad hoc bizottság ezen kívül öt alkalommal tárgyalt az érintett iskolák képviselőivel. Rendeztek egy úgynevezett *bizottsági fórumot* is, melyre az egyháziakon kívül hivatalosak voltak az iskolák vezetői és a szülői munkaközösségek képviselői. Végül a sort egy *közmeghallgatás* (nyílt városi nap) zárta, melyre minden érdek-

lődőt elvártak, lehetett kérdéseket feltenni, és azokra válaszokat is adtak. Április másodikán pedig a képviselőtestület név szerinti szavazással 17:10 (A tíz szavazat: 6 SZDSZ+2 FIDESZ+2 MSZP) arányban megszavazta az egyházi javak visszaadásával kapcsolatos előterjesztést.

Jó lenne most azt mondani, hogy ennyi történt, de – sajnos – azért ez nem annyira egyszerű. Már a bizottság összetételén is elmeditálhat a kritikus kedvű szemlélődő. Érthetetlen, hogy például miért kellett az önkormányzati bizottságba beválasztani a református papot (annál kevésbé érthető ez, mert a másik lelkész elmondása szerint egyébként aggályosan szem előtt tartották a korrektséget, és kimondottan kérték a képviselő testületet, hogy a négy presbiter-képviselő szóba se jöjjön bizottsági tagként). Aztán a bizottság az ellenzéki frakció bizottságokból való kivonulásával – úgy is mondhatnám – homogén lett, mert a szabaddemokrata képviselő helyét egy kisgazda foglalta el. Ez nagy hiba volt a liberálisok részéről, mert így teljesen elvesztették a bizottság tevékenysége feletti kontroll lehetőségét, nemigen tudták, hogy mi zajlik ott, "minden rájuk volt bízva" – összegezték kicsit keserűen a tényállást. (Bár nem hiszem, hogy a dolgok alakulását jelentősen befolyásolhatta volna az egyházi lobbyval szemben egyetlen szabaddemokrata jelenléte, de talán mégsem lett volna annyira sima az ügy lefolyása.)

Az alapkérdésben, hogy a törvényt végre kell hajtani, az egyházaknak vissza kell kapniuk jogtalanul elkobozott tulajdonaikat, tulajdonképpen egyetértés volt a két oldal között. Miben volt *nézeteltérés*? A liberálisok azt az álláspontot képviselték, hogy csak annyit kell visszaadni, amennyit elvettek, tehát az értéknövekményeket számba kell venni, a várost, az önkormányzatot nem szabad megrövidíteni. Ezzel szemben a másik oldalnak akár az is lehetne a mottója, hogy: "csak semmi kicsinyeskedés!" (többször, több szájból is elhangzott a képviselőtestület ülésén a jegyzőkönyv tanúsága szerint). Nem tudom, hogy mennyire tudatosan, de úgy kezelték a kérdést, mintha a város és az egyházak érdekei automatikusan egybeesnének, egyikük még azt a kitételel is megkockáztatta, hogy: "A városban a lakosság többsége az egyházi iskolák visszaállítását kéri." Igazán nem tudom, hogy hol és hogyan szerezte a képviselő úr ezt az információt, mert semmiféle közvélemény-kutatás nem volt a kérdésről, ugyanakkor az általam fellelhető összes egyéb jelzés (az egyházak képviselőivel és az iskolák vezetőivel való beszélgetések, valamint a különböző fórumokon elhangzott lakossági kérdések) arra utal, hogy ha nem is ellenségesen, de gyanakvással fogadja a lakosság a küszöbön álló változásokat.

A bizottság működésével kapcsolatban is komoly kifogásaik voltak a liberálisoknak, a képviselőtestület ülésén egyikük így fogalmazott: "Az ad hoc bizottság – személyi összetétele miatt – szerepet tévesztett, nekik az önkormányzat érdekeit kellett volna képviselniük." Hogy nem ezt tették, hanem valamiféle harmadik egyházi bizottságként működtek, ez nem csupán néhány ellenzéki politikus véleménye, és az sem, hogy ezzel megrövidítették az önkormányzatot és a várost.

Az ellenzékiek a tiszta profilú egyházi iskolákat preferálták volna, ez biztosította volna mindenki számára a lelkiismereti szabadságot. (És tiszta helyzetet teremtett volna, mert tényleg elgondolkodtató, hogy ugyanabban az iskolaépületben ugyanazokat a diákokat tanítják ugyanazok a tanárok, ugyanúgy a kvótá-

ból és önkormányzati támogatásból tartják fenn az intézményt, akkor mi ebben a felekezeti jelleg?) Ezért tartották volna föltöbb kívánatosnak, hogy a város (és vonzásköze) egyetlen gimnáziuma önkormányzati kezelésben maradjon.

Azt is ők javasolták, hogy a szakmunkásképző (Konstantin iskola) életét ne zavarják meg, maradjon meg jelenlegi funkciójában és önkormányzati kezelésben, a katolikus egyház igényeit pedig megfelelő színvonalú csereingatlanlall elégtésék ki.

A párház és a volt Tácsy Szanatórium (később ÉDOSZ Továbbképző Központ) ügyét is ők bolygatták meg. Egyik sem volt soha a református egyház tulajdonában (a párház éppenséggel az átkos ántivilágban épült), mégis szerepelt az igénylistán, ugyanis a tanítóképző ezekben az épületekben működik. Úgy jutottak hozzá, hogy még a régi tanács – működésének utolsó évében – ingyen-bérbe adta az egyháznak öt évre. Ez a liberálisok szerint jó alku-alap lehetett volna: megkapja ezeket az épületeket a református egyház, és ennek fejében lemond a gimnáziumról. Ők azonban semmiről nem akartak lemondani. A reformátusok az őkét támogató lobbyval összekacsintva “elálltak a teljes tulajdonba vételtől” – ahogyan ezt a képviselőtestület ülésén az ad hoc bizottság elnöke bejelentette. Nem hiszem, hogy éppen ők ne gondolták volna végig, hogy mit jelent mindez, hogy mit tud majd tenni 1996-ban egy új, akármilyen összetételű önkormányzat ezekkel az ingatlanokkal. Mert milyen variációk képzelhetők el? 1. Továbbra is ingyen fogja használni az egyház. 2. Bérleti díjat kér az önkormányzat, amit az egyház vagy megfizet, de a valószínűbb az, hogy egy, a város számára méltányos bérleti díjat képtelen lesz fizetni, tehát szétárja a kezét, hogy nincs pénze. És akkor mit tud tenni az önkormányzat? Kiebrudalja őket? Ez képtelenség, ezt a város sem hagyná, mert nagyon úgy tűnik, hogy egyhamar sok más dicsekednivalója úgysem lesz, mint, hogy van egy főiskolája. A lényeg azonban az, hogy több mint valószínű, hogy ezekből az épületekből a város már profitálni nem fog (legfőljebb a karbantartásukról gondoskodhat, hiszen az ő tulajdona), és a képviselők azt a lehetőséget is eljátszották, hogy bármilyen kárpótlást kapjanak értük.

Az ellenzékiek azt is kifogásolták, hogy a reformátusok “csemegéztek” a visszaigénylendő ingatlanok között, vagyis elsősorban a városközpontban lévő értékesebbekre igyekeztek rátenni a kezüket. Hogy ez a gyakorlatban hogyan zajlott, arra a jegyzőnök mondott példát: “Nem kérték a városszéli iskolát, helyette csereobjektumot kértek hitélet és szolgálati lakás céljára.” És a bizottság minden igényt készségesen kiszolgált.

Hogy eddig csak a reformátusokat emlegettem, az azért van, mert a katolikusok mindössze három intézményt igényeltek: egy iskolát, egy óvodát és egy szolgálati lakást. Mint kiderült, az általuk visszaigényelt Konstantin iskolát is meg lehetett volna menteni. Maga a plébános úr mondta nekem, hogy megelégedtek volna azzal a megoldással is, amelyet a liberálisok javasoltak, hogy a Mentovich 2. iskolát kapják meg a Konstantin helyett, ha egy kicsit ügyesebben, rámenősebben képviselték volna a város érdekeit a bizottságban. Az ellenzékiek kompromisszumos javaslatai azonban süket fülekre találtak (néhány ellentáborbeli a büfében azért nekik adott igazat). De az emberek féltek bármilyen szelíd ellenvéleményt is nyilvánítani, annyire hangos és agresszív volt már az előkészületek során is a vallásos lobby.





Még két eseményről kell beszámolnom, amelyek elég jól jellemzik, hogy hogyan feszültek egymásnak a különböző erők a legártalmatlanabbnak tűnő kérdések kapcsán is. Valamikor márciusban az SzDSz lakossági fórumot szervezett, melynek meghívott előadója egy pártbéli országgyűlési képviselő volt, aki részt vett a törvény előkészítésében. Az összejövetel célja a törvény ismertetése volt, hogy "mindenki tisztában legyen azzal, hogy miről is van szó". A jegyzőasszony szerint nagyon jól sikerült az összejövetel, sokan jelentek meg. Azt már a szabaddemokraták mondták el, hogy a résztvevők toborzásában az egyházak is a segítségükre voltak oly módon, hogy a szószékről hirdették meg, hogy minél több hívő menjen el, mert egy olyan képviselő fog a törvényről beszélni, aki nem is szavazta meg, és "fönnáll a közvélemény manipulálásának a veszélye". Ugyancsak a jegyző asszony mondta azt is, hogy az esemény végén fölállt egy demokrata fórumos, és kéréstelenül összefoglalót tartott, amelynek nyilvánvaló célja a szabaddemokraták lejáratása volt.

A törvényismertetés kapcsán egy másik bombát is robbantottak a szabaddemokraták, ugyanis az eseményre invitáló meghívók hátoldalára rányomtatták, hogy milyen ingatlanokat kérnek vissza az egyházak. A reakció erre az volt, hogy "etikátlan az a szervezet, amelyik feltüntette a meghívóján, hogy az egyházak milyen ingatlanokat kérnek vissza". Ugyanezen ok miatt a jegyzőnőt is megvádolták hivatali titok kiszolgáltatásával. Érthetetlen, miért lenne ez az egyházak és egynémely beavatott világi személy belügye, amikor az egész város értékeiről van szó? Demokrációkban nem divat ilyen dolgokban a titkolózás.

Ennek a törvényismertetésnek, illetve az ingatlanok közhírré tételének kapcsán egy levél is született. Írója az egyik református tiszteletes, címzettje pedig egy szabaddemokrata képviselő. A levél hangneme nem éppen keresztényi, dühből, sértettségből fogant, ezért sért is: azzal vádolja a címzettet és elvbarátait, hogy az elmúlt évtizedek átkos egyházpolitikáját kísérlik meg folytatni, és holmi árulásról is szó esik, egyebek mellett igen hatásosan elhelyezve, kétszer is előfordul benne a következő mondat: "A hang Ézsaué, de a kéz Jákobé".

Néhány gondolat erejéig érdemes még elidőzni a testületi ülés és a szavazás eseményeinél. Már az is eléggé meglepett, amikor az előterjesztés után közvetlenül a polgármester emelkedett szólásra, és azt kérte a testulettől, hogy *vita nélkül* fogadják el az előterjesztést. Ennek túl sok foganatja nem volt. Az ellenzékiek elmondták kifogásaikat, érveiket, de szerintük a polgármester fellépése sokban befolyásolta a szavazás eredményét. Feltűnt továbbá a jegyzőkönyv olvasása során, hogy az egyházpártiak mennyire nem tartották fontosnak, hogy érveljenek, indokolják véleményüket (a legnyomósabb érvük a már emlegetett "nem szabad kicsinyeskedni!" volt). A liberálisok a szavazás eredményét megkérdőjelezték a következők miatt: igaz, hogy az önkormányzati törvény minősített többséget ír elő az önkormányzati vagyonról való döntéseknél, de a saját maguk által alkotott testületi szervezeti és működési szabályzatban ezekre az esetekre ők kétharmados többséget határoztak meg ("egy garázs nagyságú objektum esetében is csak a kétharmados döntés volt érvényes, higgye el, utána néztünk" – bizonygatták). És mivel ez a "nóta is az önkormányzati vagyonról szólt", úgy gondolták, hogy ebben az esetben is a kétharmados szavazatarány érvényes. A liberálisok meg is fellebbezték a köztársasági megbízottnál az eredményt, de csak dodonai választ kaptak.



## Az egyházak

A katolikus plébánosról azt hallottam, hogy mindenütt kellemes benyomást keltett, csendes volt, visszafogott, szerény. Ez abból is adódott, hogy neki nem volt olyan "háterszága", mint a reformátusoknak. Számára az volt a legkifizetődőbb magatartás, ha szépen, csöndesen, szerényen kormányoz a célba a reformátusok nagyobb hajója által keltett hullámokon.

A református egyházi személyek viselkedését úgy lehetne legtalálósabban jellemezni, hogy Janus-arcú volt: kemény, kioktató, agresszív a legyőzendőkkel (vagyis a liberálisokkal) szemben, és rendkívül engedékeny, megnyerő a meggyőzendőkkel (vagyis az iskolákkal). A két fiatal lelkész itt sem csillogtatta a hagyományos keresztényi erényeket: megértés, türelem, szeretet, hanem a legkisebb ellenvetésre is hisztérikusan, megbántottan reagált. Az ominózus levélről már szoltam, de a viták során olyan kínos esemény is előadódott, hogy (idézem az egyik semlegesnek tekinthető informátoromat): "fölállt egy hithű katolikus ember, és azonnal egyházellenesnek lett kikiáltva". További faggatózásomra még az is kiderült, hogy le is fasisztázták az illetőt (amit aztán bocsánatkérés követett, de a sajnálatos tényen, hogy ennyire elragadtatták magukat, ez már nem sokat változtat). Pedig csak annyi volt a "bűne", hogy az a meggyőződése, hogy "más a hit, és megint más kategória az önkormányzat érdeke".

Sértettségről árulkodnak az egyik lelkésznek az önkormányzati ülésen tett kijelentései is: "Kényelmetlen helyzetben érzi magát, mert úgy véli, hogy ezen testületi ülés során megalázták. Az elhangzott sok-sok megnyilvánulás megalázó az egyház számára." – írja a jegyzőkönyv. Őszintén szólva én semmiféle megalázó megnyilvánulást nem találtam a jegyzőkönyvben. Kétségtelen, hogy a vita olykor éles volt, de a nyílak a bizottságra, nem pedig az egyházra irányultak. S ha már itt tartunk, az is elég furcsa kijelentés egy önkormányzati képviselő szájából, hogy "Nem támogatom az önkormányzat kártérítési igényfelvetését. A református egyház több köbméter iratát is felégették, meg az orgonáját is." Nem világos, hogy a felégetett iratoknak meg orgonának mi köze a jelenlegi önkormányzati kártérítéshez. Miért kell ezért a mai önkormányzatot, a mai várost büntetni?

Az iskolák felé viszont az egyházak óvatosabb gesztusokat tettek, nehogy elriasszák őket: a tanároknak azt ígérték, hogy megtartják őket, legyenek bármilyen vallásúak vagy akár ateisták is (ennek hagyományai is vannak, érveltek a reformátusok, Arany János idejében is volt a gimnáziumban görögkatolikus tanár, sőt ateista is), csak lojalitást várnak (kezdetben "aktív lojalitás"-ról volt szó, de ez sokakat emlékeztetett a rosszlelkű politikai megbízhatóságra). Ígérték, hogy amit más épített, azt nem rombolják le. Folytatják az iskolák jó hagyományait (nyelvi és egyéb tagozatok), a más vallásúak továbbtanulásának (és általában az egyházi iskolákban való tanulásának) semmi akadálya. Készek más vallású hittanórákat is beiktatni az órarendbe, az ateisták számára pedig polgári etikát oktatni, és így tovább. Hogy mitől lesz akkor a gimnázium egyházi jellegű? "A melegségében, a színvonalában kell, hogy református legyen" – mondta a tiszteletes úr. Hosszú távon, lassan, fokozatosan akarnak "tisztá

profilú egyházi iskolákat" létrehozni, a tanárok természetes cserélődését (nyugdíjba vonul, vagy elmegy) kihasználva akarják igényeik szerint alakítani a tanári kart, és majd később eszerint válogatni a diákokat is. Ezt azonban hosszú folyamatként képzelik el. "Mire ez igazán református gimnázium lesz, akkorra másfél emberöltő el fog telni." – így a református tiszteletes.

Az igények felmérésével nem foglalkoztak, de nagyon optimisták voltak. A reformátusok reményei valóra is váltak. Jól sikerült a beiskolázás. Persze, az Arany János Általános Iskola talán a legjobb a városban a nyelvtagozataival, gimnázium meg csak egy van, úgyhogy ez nem sokat mutat a tényleges igényekből. A katolikusokat viszont csalódás érte, mert mindössze 11–12 jelentkező volt a katolikus osztályba. Furcsamód a Mentovich 2-be, melyet a Konstantin iskola helyett ajánlgattak számukra, 28 katolikus gyereket írtattak be az első osztályba. Ezt nem a plébános úrtól tudom, mert amikor – már a számok ismeretében – megkérdeztem tőle, hogy hogyan sikerült a beiskolázás, csak sejtelmesen mosolygott, mondván, hogy "majd meglátjuk".

Az iskolák finanszírozását egyik egyház sem tudja vállalni, így az állami kvóta mellett önkormányzati támogatásra is igényt tartanak. Hogy ezen kívül milyen konkrét viszonyt tartanak fenn az önkormányzattal (azon kívül, hogy "jó kapcsolatokra törekszenek"), még nem tisztázott. A reformátusok mindenestre azon a véleményen vannak, hogy "szakmai kérdésekbe se az önkormányzatnak, se a presbitériumnak ne legyen beleszólása".

## A tanárok

A tanárokat az egyházak ígérete meg is nyugtatta, meg nem is. Akarnak hinni az egyházaknak, mert elemi érdekük, hogy minden az ígéretek szerint történjék, de a bizonytalanság azért munkál az emberekben. Sőt növekszik is, ha valamilyen hír elterjed. Például, hogy a Sárospatakon eltanácsolt 8–10 pedagógus helyébe már "lelkészi ajánlással" toboroznak újakat. "Persze, ott szervekedtek a vezetés ellen, ezt nem lehet." – mondta a gimnázium igazgatója. "Ésszel mindenki elfogadta, ha érzelmileg nem is, hogy ennek így kell lennie, de csak az idő és a tapasztalat fog igazán nyugtatóan hatni." – fűzte hozzá.

A szakmunkásképző helyzete jelentősen eltér a másik két iskoláétól. Náluk szó nincs arról, hogy a tanárok egzisztenciálisan függő helyzetbe kerülnének bármelyik egyháztól is, nekik "csak" az iskolájuk került veszélybe. Tartanak attól, hogy a központi kárpótlási alaphoz aligha fognak 180–200 millió forintot kiutalni a városnak egy új iskola felépítésére. De az ellenállásnak ők sem látták értelmét: "A törvényt mindenképpen végre kell hajtani." – mondják.

Az Arany János Általános Iskola már második éve az egyházi tanítóképző gyakorlóiskolája, tehát a tanárok tudták, hogy az egyházasítás be fog következni, és nem érte váratlanul ez a hír a gimnáziumot sem. Mindkét iskola igazgatója úgy nyilatkozott, hogy sok és korrekt tájékoztatást kaptak a tervekről, szándékokról, és jószerint minden kérdésükre kielégítő és megnyugató választ kaptak. A leginkább megnyugató a gimnázium igazgatója szerint az volt, hogy a faggatózások után a papok kijelentették, hogy: "gondolják, hogy ennyi kije-

lentés után mernénk mi másképp tenni?” Ezt afféle erkölcsi biztosítékként fogták fel. Egyébként az igazgató úr maga is katolikus, és biztosították, hogy sem a presbitériumnak, sem a papoknak semmi kifogása nincs a személye ellen (57 éves, nem sok ideje van már a nyugdíjig).

Az általános iskolában viszont úgy gondolták, hogy a legjobb biztosíték az lesz, ha szépen csokorba szedik az egyházi ígéretek és igényeket, és közlik az egészet a helyi újságban a tizenhét tagú pedagógiai tanács (az iskola szakmai vezetése) aláírásával, hogy ebben egyeztek meg az egyházzal, és ezzel a pedagógusgárda is egyetért. Mert a szó elszáll, de a leírtakra bármikor lehet majd hivatkozni, ha úgy hozza a sors.

Különösebb egyezkedésekre, huzakodásokra tehát nem került sor az iskolában. Az egyháziak nem is akartak radikális változásokat, inkább arra törekedtek, hogy leszereljék a félelmeket és fenntartásokat, megnyerjék maguknak a tanári kart. Így különösebb ellenállás nem volt, nem is lett volna értelme, mindenki vár és reménykedik, hogy minden úgy lesz, ahogy ígérve vagyon.

## A polgárok

Mivel semmiféle igényfelmérés nem volt (bár a jegyzőnk szerint gondoltak rá, hogy megkérdezik az általános iskolások szüleit, de aztán elvetették az ötletet, mert tíz éves átfutású dolgok ezek, és egy mai közvélemény-kutatás eredményei lehet, hogy már két év múlva sem állják meg a helyüket), így összeceptezett információkból próbálom összeállítani, hogy hogyan is viszonyulnak a kérdéshez Nagykörs lakosai. Igaz-e az, amit a képviselő úr mondott, hogy a lakosok többsége hön áhítja az egyházi iskolákat. Információim forrásai a különböző jegyzőkönyvek (közmeghallgatás és az iskolai fórumok), és az, hogy hogyan viselkedtek a szülők, amikor hosszú idő után első ízben nyílt alkalmuk arra, hogy egyházi iskolába írathassák a gyerekeiket.

A közmeghallgatás a hírek szerint nem volt túl sikeres. Talán huszonöt érdeklődő, ha összegyűlt. Inkább a kételyek fogalmazódtak meg a polgárok részéről, és nem kitörő örömeiknek adtak hangot. A szakmunkásképző szülői munkaközösségének elnöke itt is kérte, hogy az iskola maradjon meg eredeti épületében és az önkormányzat kezelésében, valaki más felvetette azt a javaslatot, hogy minden egyházi iskolában legyen egy-egy világi osztály, ahol az ateista diákok tanulhatnak. Egy hölgy megkérdezte, hogy úgy lesz-e most is az egyházi iskolákban, mint régen volt, hogy a hitetleneknek vagy a más vallásúaknak magasabb tandíjat kell fizetniük. Egy úr a magyarok lovas nemzet voltán meditatált, majd így folytatta: “Csak az a baj, hogy nem tudnak a nyeregben maradni, van amikor átesnek a ló másik oldalára...” Nem került nyilvánosságra, hogy miket kér az egyház vissza. A református múlt létezett Nagykörsön, de változtak az idők, változtak az emberek. Az volt a véleménye, hogy a diákok és szülei körében felmérést kellene végezni, hogy igénylik-e az egyházi oktatást.

Az iskolai fórumokon elhangzott szülői kérdések is inkább a helyzetet akarták tisztázni: Mi lesz a más vallású, ateista gyerekekkel? Milyen felvételi

szelekciót szándékoznak bevezetni? Folytatják-e a régi jó hagyományokat? Igaz-e, hogy csak "lelkészi ajánlással" lehet majd bejutni az iskolába? Kósza hírek kerengenek a tandíjról, lesz-e? Milyen óraszámban fognak hittant tanítani? Mennyiben fog ez többlet terhet jelenteni a gyerekek számára? És így tovább. Ezek is inkább a kétkedés hangjai, és nem a feltétlen lelkesedésé. Persze, lehet mondani, hogy ez a természetes. Egy ilyen fórumon azok kérdeznak, akiknek nem világos a funkció, a cél és a feltételek. Az egyházi oktatás hívei mindezzel tisztában vannak, ezért nem is kérdeznak.

A beiskolázási adatok azonban valami hasonlót sugallnak: a fiaskónak is beillő katolikus adatokat már ismertettem, most csak annyit tennék hozzá, hogy ha olyan sok híve lenne az egyházi oktatásnak, akkor azok a vallásos szülők, akik a Mentovichba írátták gyerekeiket, valószínűleg az egyházi iskolát választották volna.

Az is igaz, hogy a református általános iskolában nem voltak beiskolázási gondok, minden hely betelt. Tehát csak azért, mert egyházi kezelésbe került, nem vitték más, világi iskolába gyerekeiket a szülők, ha egyébként is az Aranyba járátták volna. Ugyanakkor az sem volt jellemző, hogy körzeten kívülről több gyereket vittek volna az Aranyba, mint máskor. A szülők tehát rendkívül pragmatikusan viselkedtek, mintha a tulajdonosváltásról nem is vettek volna tudomást. Ez azonban nem tudatlanságból fakadt. Az Arany János Általános Iskola igazgatójának éppen az volt a meglepő tapasztalata, hogy: "a szülők nagyon felkészülten, jól tájékozottan jöttek, általában nem kérdeztek semmit, hanem diktálták be, hogy mit határoztak". 38 gyereket íráttak református hittanra, 26-at római katolikusra, és 20-at polgári etikára.

\*

## MISKOLC

### Az önkormányzat

Miskolc város önkormányzata ötvenkilenc tagú, pártok szerinti összetétele a következő:

MDF	13 fő
KNDP	8 fő
FKGP	1 fő
<hr/>	
FIDESz	13 fő
SzDSz	17 fő
MSzP	3 fő
MSzMP	2 fő
Zöldek	1 fő

A polgármester FIDESz támogatással került megválasztásra a három alpolgármester közül, amelyeknek egyike szintén a FIDESz által támogatott, a másik kereszténydemokrata, a harmadik demokrata fórumos.

A vonal a pártok felsorolásánál egy meglehetősen szokatlan összetételű koalíció jelölésére szolgál. A vonal feletti pártok alkotják a koalíciót. Mivel azonban a FIDESZ nem hajlandó minden körülmények között alávetni magát a koalíciós fegyelemnek, hanem legjobb meggyőződése szerint szavaz, a fiatal demokraták afféle "mérleg nyelve" szerepet töltenek be. Ha a koalícióval szavaznak, akkor az ő véleményük győz, de ha a szabaddemokratákkal, akkor már ott a többség.

Az oktatási intézményeket még felsorolni is lehetetlenség, nemhogy a jellegzetességeiket ismertetni, hiszen számuk bőven meghaladja a százat. Miskolc városában van 54 óvoda, 46 általános iskola, 3 kisegítő iskola, 23 középfokú tanintézet, ebből: 6 gimnázium + 1 dolgozók gimnáziuma, 10 szakközépiskola, 6 szakmunkásképző intézet és 1 szakiskola. Vannak még ezeken kívül kollégiumok és zeneiskolák.

## Az igények

A gimnáziumokon kívül még tizenkét oktatással kapcsolatos intézményre jelentették be igényüket az egyházak. Ez a homályos megfogalmazás azt jelenti, hogy vagy jelenlegi oktatási intézményről van szó, vagy olyanról, ami régen volt az, de lehet, hogy jelenlegi és múltbéli funkciója is az oktatással kapcsolatos. Szerepel az igénylistán két olyan objektum is, melyeket időközben lebontottak, de régen iskolák voltak. Ha az önkormányzat akceptálná az egyházi igényeket, akkor a gimnáziumokon kívül a következő oktatási intézmények kerülnének még nehéz helyzetbe: két zeneiskola, egy diósgyőri általános iskola, a *Kandó Kálmán Szakközépiskola Leánykollégiuma*, a *Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakmunkásképző és Szakközépiskola* és két óvoda. Persze, ez nem az összes igény, mert összesen ötvenöt objektumról van szó, amelyből huszonkettőt a római katolikusok, tizenkilencet a reformátusok, hatot az evangélikusok, kettőt a görögkatolikusok, és hármat-hármát a görögkeletiek és az izraeliták igényeltek. Ezen kívül még egy csomó lakásról is szó van. Az evangélikusok negyven szolgálati lakást igényelnek, de más egyházak is nyújtottak be ilyen címen igényt.

Vannak egészen cifra ügyek is. Például a görögkatolikusok által igényelt ingatlan eredetileg a *Munkácsi Görögkatolikus Püspökségé* volt, és most a hajdúdorogi nyújtott be rá igényt. Vagy: református iskola volt az épület egy része, a másik pedig bóher-képző, de mivel az izraeliták még nem nyújtották be igényeiket, nem tudnak egyezkedni. Olyan is van, hogy nem a tövényesen megjelölt célokra próbálnak egyes egyházak ingatlanokhoz jutni, például a görögkeletiek egy olyan házat szeretnének visszakapni, amelyben eredetileg is bérlakások és bérüzletek voltak, és most is ilyen célokra szeretnék használni, hogy legyen egy kis jövedelmük. A példák jelzik, hogy éppen elég teendője van a polgármesteri hivatal ezen ügyekkel foglalkozó munkatársainak éppúgy, mint a képviselőknek, és akkor még nem is beszéltünk az úgynevezett értéknövekményekről (bővítések, modernizálás stb.).

A következőkben a gimnáziumok ügyével foglalkozom, mert kétségtelenül ez kavarta a legtöbb indulatot a városban, és a legtöbb tanulsággal is ezek a tör-



ténetek szolgálnak. Az igénybejelentések után kiderült, hogy a város hat gimnáziuma közül négyre tartanak igényt különböző egyházak.

A római katolikus egyház igényt jelentett be a *Herman Ottó Gimnáziumra* (1948 előtt a *Szatmári Irgalmas Nővérek Szerzetesrend* működtetett az épületben érseki leánynevelő intézetet. Ez tulajdonképpen egy épületegyüttes kápolnával, lakásokkal. Mivel a Szatmári Nővérek nem tudták vállalni az intézményt, mert időssek (bár 1990-ben már beadták az igényüket, de ahogy a püspök úr szavaiból kivettem, lebeszéltek őket, sőt még arról is, hogy tanítsanak, így csak a szabaddős-kulturális-hitéleti tevékenységet fogják segíteni), ezért a Mindszenti Plébánia az igénylő. Már 1992-ben át kívánták venni, de ez nem megy. 1993-ban fogják átadni az épületet, de lehetőséget kaptak, hogy ha akarják, másutt indíthatnak már ez év őszén osztályokat.

Ugyancsak a római katolikus egyház jelentette be igényét a *Földes Ferenc Gimnáziumra*, amely egykor a *Magyar Királyi Fráter György Katolikus Gimnázium* volt. Ezt csak egy későbbi időpontban kívánta tulajdonba venni az egyház. Van egy olyan levél is, miszerint tíz éven keresztül fizetendő évi tízmillió forint fejében lemondanak az épületről. De egy május 11-i keltezésű jegyzőkönyvben azt olvastam, hogy mégiscsak az épületet igénylik. Az ügy háttéréről most csak annyit: többek szerint a tulajdonjog egyáltalán nem olyan egyértelmű, ezért is hajlandók alkuba bocsátkozni a katolikusok.

A *Zrínyi Ilona Gimnáziumot*, vagyis a volt *Miskolci Református Léway József Gimnáziumot* a reformátusok igénylik vissza. Eredetileg csak 1995-re tervezték a tulajdonba vételét, aztán mégis előrehozták 1993-ra. Ennek oka többek szerint a két nagy egyház közötti versengés. Ha a katolikusok már léptek, akkor a reformátusoknak is minél hamarabb mozdulni kell. A presbitérium és a *Léwaysok Baráti Köre* is sürgeti a birtokbavételt. Másfelől 1994-ig igyekeznek az egyházak tiszta helyzetet teremteni, tartanak ugyanis az esetleges kormányváltozás következtében előálló új helyzetről.

A *Kossuth Gimnáziumra* az evangélikus egyház jelentett be igényt. Az ő tulajdonában volt, de nem tudná a jelenlegi funkciójában hasznosítani, internátust akart belőle csinálni. Ebbe az önkormányzat nem ment bele, ezért már elég régen eldőlt, hogy pénzzel vagy csereingatlannal fogják kártalanítani őket.

A kiindulópont tehát az volt, hogy a város hat gimnáziumából négyet viszszaakérnek az egyházak. Így négy és félezer gimnáziumi férőhelyből másfélezer maradt volna mindössze a világi oktatás számára. Egyik az *Avasi Gimnázium*, amely "fiatal" iskola, a város egyetlen kéttannyelvű iskolája, és nem nagy múltja ellenére is jónevű intézmény; a másik a *Kiliánban*, amely "kültelki" gimnázium, és inkább a diósgyőri igényeket szolgálja. Ha számításba vesszük az igényeket, ez nagyon kevés. Nem is beszélve arról, hogy ezek az iskolák – anélkül, hogy lebecsülném a pedagógusok szakértelmét és igyekezetét – nem lennének képesek a Földes vagy a Herman színvonalán oktatni.

Ezért kezdtek el sokan aggódni Miskolcon. Az *Észak-Magyarországban* például "Mohóság" címmel írt a sajtó az egyházak visszaigénylési akciójáról, amit természetesen az érintettek fölöttébb sérelmeztek (mert ők nem mohók, nem követeltek, hanem csak a jogos tulajdonaikat kérték vissza, amire őket a törvény felhatalmazta).

## A képviselőtestület

Már a testület összetétele is garancia arra, hogy a város érdekei itt nem maradnak képviselet nélkül, hogy itt nem fordulhat elő az, hogy egy többségi vallási lobby fenntartás nélkül kiszolgálja az egyházak igényeit. A törvényt végre kell hajtani, ez senki előtt nem kétséges, de ha lehet, minél kevesebb konfliktust okozva.

Múlt év szeptemberéig kellett az egyháznak igényeiket benyújtani a minisztériumba. A helyszínen csak azokkal az igényekkel kellett foglalkozni, amelyekről igazolólap érkezett az önkormányzathoz. A polgármester azonban ezeket az igazolólapokat be sem várva elkezdett egyezkedni, és az egyház is jelentkezett, hogy akkor ők már 92-ben átvennék a Herman Ottó gimnáziumot. A kósza hírek, információk eljutottak az érintett iskolába is, és ott is megkezdődött a mozgolódás. Az önkormányzat tisztességesen akarta végigjátszani a dolgot, tehát meg akarta kérdezni a testület és a szülők véleményét is.

1992 februárjában hozták létre az egyházi ingatlanok átadását előkészítő ideiglenes bizottságot (melyet ad hoc bizottságként emlegetnek), amely ezeket az ügyeket tárgyalja, egyeztet, és megpróbálja a legideálisabb megoldást megkeresni. A pártok delegáltjaiból meg is alakult a bizottság, és azóta is folytatja tevékenységét az alábbi alapelvek szerint: 1. lehetőleg minden kérdésben helyi konszenzust kell kialakítani; 2. valós igényeket tükröző döntésekre kell jutni; és 3. fontos, hogy egyik irányban se legyenek elfogultak.

Persze, itt is van egyházi lobby. Többek szerint az egyháznak "súgnak", a háttérből a keresztény politikai csoportosulás mozgatja a dolgokat, élükön a kereszténydemokrata alpolgármesterrel. Többek szerint ő (illetve a lobby) van amögött is, hogy a római katolikus egyház megint visszatáncolt a Földes ügyében. Valószínű, hogy felvilágosították őket, hogy százmillió tíz év alatt roppant kevés, nagyobb kártérítést is el lehet érni. Az alpolgármesternek az a véleménye, hogy a volt bolsevikok cikkeztek a sajtóban, ők fújták fel az egész ügyet, nem is volt szó négy gimnáziumról, mert az evangélikusok azonnal visszaléptek. Szerinte a városban vannak igények az egyházi oktatás iránt, spontán módon jönnek létre a hittan csoportok. Lehet, hogy a Herman is egy "bolsevista képződmény", de onnan van egy adatom: "Évek óta lehet hittanra járni, és a 780 gyerekből harmincan jelentkeztek." – mondta a Pedagógus Szakszervezet képviselője. Majd: "Jönnek a telefonok, hogy ahelyett, hogy infrastruktúráját fejlesztenénk, háromszáz diáknak meg ötven tanárnak háromszáz milliót adunk egy új iskolára?" Ehhez csupán annyit fűznék hozzá, hogy állítólag a Földesért kapott kártérítésből is iskolát akar építeni a katolikus egyház. A témáról az ad hoc bizottság fideszes elnöke azt mondja: "Nyomulnak a városban mindenhol a keresztény szellemű oktatással, de a visszakapott/kért elemi iskolákban nem tanítani akarnak."

Arról is beszélt az alpolgármester úr, hogy a Herman-hoz hasonló esetekben nem az új iskola az egyetlen megoldás, hanem az "iskolaösszevonások, meg a megüresedő iskolák. Vannak itt szakmunkásképzők, ott kell indítani gimnáziumot." Éppen ettől félnek mellel a megkérdozett gimnáziumokban, és szá-





momra is egy kicsit "büntetés-szaga" van ennek a megoldásnak. Ha összevonnak két iskolát, akár egy elnéptelenedő szakmunkásképzőbe telepítik a gimnáziumot, melyik tanári kart tartják meg? Kit bocsátanak el? Mind a két gimnázium tanári gárdája éppen a hagyományait szeretné ápolni, továbbvinni, a hosszú évek során kialakított szakmai műhelyt egyben tartani.

Azt az alpolgármester úr sem vitatta, hogy a pártok között egyetértés volt abban a kérdésben, hogy szükség van keresztény szellemű oktatásra, egyházi iskolákra, a vita inkább a *hogyanról* szólt.

## A Herman Ottó Gimnázium

Az önkormányzat és az egyház abban egyeztek meg, hogy a római katolikus egyház már 1992 őszén indíthat gimnáziumi osztályokat, de csak 93-tól megy át a tulajdonába a Herman Ottó Gimnázium teljes egészében. Többektől hallottam, és a jegyzőkönyvben is nyomát találtam, hogy az izgatta a tanárokat és a szülőket, hogy az egyháztól senki nem tudta elmondani, hogy mit akarnak, és nem is tudták, hogy mit akarnak. Ezért is volt az ellenállás. "Volt mindenről szó: nyolc osztályosról, teljes vertikumról és még zárdáról is."

Mostanra azonban már kiérlelték a koncepciót: Idén három gimnáziumi első osztályt indítanak, jövőre pedig, amikor megkapják az épületet, elsőől nyolcadikig általános iskolai osztályokat, és három párhuzamos osztályból álló gimnáziumi évfolyamokat. Hogy hosszú távon milyen oktatási formát preferálnak majd (a 8+4, 6+6 vagy a 4+8 osztályosat), ennek eldöntését a tanári karra kívánják bízni.

Már iskolaszéket is választottak, amelyben az egyházközség küldöttei, az iskolaigazgató, a tanári kar és a szülők képviselői vesznek részt. Már az ő többségi véleményük döntött az igazgatóválasztásnál: négy pályázat alapján választották meg a 36 éves matematika-fizika szakos, felsőfokú angol nyelvvizsgával rendelkező egyetemi tanársegédet, aki mellelleg hívó katolikus is. Pillanatnyilag az igazgatón kívül a három osztályfőnököt veszik státusba, a többi tanár óradóként dolgozik majd, és ha feltöltődik a gyereklétszám, folyamatosan kapnak rendes tanári kinevezést. Három nyelvet tanítanak: angolt németet és latint (minden gyereknek két nyelvet kell választania).

Nem csak elitet akarnak képezni, nem csupán a kiválókkal foglalkozni, hanem "a közepesekkel is, akik a társadalom építőkövei lesznek".

Az egyházat meglepte a Hermanban tapasztalt szülői és tanári ellenállás, mert úgy érzik, hogy méltányos feltételeket ajánlottak. Kétségtelen, hogy az igazgató kivételével minden tanárt átvettek volna (az adminisztratív és technikai dolgozókat is), és a már gimnazista diákok ugyanabban a közegben és képzési formában tanulhattak volna tovább, az új tanulók felvételiztetését a szaktanárok végezték volna továbbra is, csak a döntés került volna az illetékes egyházi hatóságok kezébe. A hitoktatás továbbra is fakultatív maradt még az első osztályosoknál is, az iskolában nem vallásos illetve más vallású fiatalok is bekeverülhetnek, de a lelkeszi ajánlás vagy javaslat előnyt jelent.

Hogy miben fog ez különbözni egy átlagos gimnáziumtól? Az "általános szellemen kívül" abban, hogy két hittanóra lesz tanrendbe iktatva, a tantestület katolikus pedagógusokból fog állni, és a kápolnát is be akarják vonni a nevelésbe, ott tartják majd a miséket, lelki gyakorlatokat, ott rendezik a vallási ünnepeket, és az egyházi egyesületek működési terepe is ott lesz.

Az önkormányzattal jó kapcsolatban kívánnak maradni. Az oktatási osztály képviselőit az alakuló értekezletre is meghívták, és ezentúl is elvárják a szakreferenseket az iskolaszék üléseire. A finanszírozásnál a központi kvótára számítanak, és az önkormányzati támogatás is jól jönne, de mivel háromszáz millióba fog kerülni a Herman kiürítése, ezt már nem remélik.

Az egyháznak a lakossági igényeket nem sikerült előre felmérni. Kitettek ugyan cédulákat arról, hogy mit terveznek, és kértek visszajelzést, de mindössze negyvenen jelezték, hogy élni kívánnak a lehetőséggel. Kellemes meglepetésként érte őket, hogy a konkrét meghirdetés után százötvenen jelentkeztek az iskolába, ebből válogatták ki a 93 első osztályost.

A Herman Ottó Gimnázium Miskolc belvárosában, közvetlenül a városháza mellett van, elég jól karbantartott, kellemes benyomást keltő épületegyüttes, nagy belső udvarral. Régóta magas szinten oktatják itt az idegen nyelvet (német, angol, francia, latin, olasz, orosz és szlovák). Két-három éve indítottak egyedi tantervű biológia osztályt, és magyarból, történelemből, matematikából, fizikából emelt szintű képzés folyik. Miskolcon a Földes után a második legjobb gimnáziumként tartják számon, országos viszonylatban a 184 gimnázium versenyében a 39. helyen áll.

Igazgatónője tavaly érte el a nyugdíjkorhatárt, de "továbbszolgál". 1965-ben már igazgatóhelyettes volt, 76-ban nevezték ki igazgatónak. Azóta egyfolytában vezeti az intézményt. Manapság "szépséghiba" KISZ-es és pártmúltja, és főleg az, hogy a miskolci pedagógus pártalapszervezet titkára volt.

Az ő interpretálásában a történet a következő: 1992. januárjában, amikor a téli szünetről visszatértek, akkor hallottak arról pletyka-szinten, hogy napi-rendre került a Herman katolikus egyháznak való átadása. Maga a tény nem igazán érte őket váratlanul, számítottak rá, mert arról is tudtak, hogy a Szatmári Nővérek már 1990-ben beadták a visszaigénylési kérelmüket. Az volt az álláspontjuk, hogy az igény jogos, "az épület átadására mindig megvolt a készségem, csak arra nem, hogy ilyen formában jöjjön létre a dolog". Úgy gondolták, hogy először azokat az épületeket fogja az egyház birtokba venni, amelyekben nem tanítanak, a többi majd fokozatosan kerül át. Bosszankodtak amiatt, hogy nem hivatalosan, hanem mindenféle szóbeszédekből értesültek arról, hogy mennyire előrehaladott stádiumban van már az ügy.

Az első hivatalosnak tekinthető közlés a művelődési osztály vezetőjétől származott, és valahogy így hangzott: "Csak névtábla csere lesz, nincs más választásunk, a tanárok biztosan el fogják fogadni, mert itt a pedagógus munkakörülmények".

Ezután – furcsamód – az igazgatónő hamarabb találkozott az egyházzal, mint az önkormányzat illetékeseivel. A püspök úr közölte vele, hogy szeptembertől átveszik az iskolát, öt osztályt indítanak, már igazgatót is választottak. Megpróbált érvelni, hogy a beiskolázási munka már októberben elkezdődött, de ez nem hatott különösebben.

Közben megérkeztek a nyilatkozatok, amelyeket a pedagógusoknak alá kellett volna írniuk, és valami olyasmit tartalmaztak, hogy a pedagógusok megígérik, hogy a Bibliát meg a vallásos irodalmat tanulmányozzák, és nem nevelnek az egyház ellen.

Jártak közben itt-ott, próbáltak tájékozódni, kiutat keresni. A következő lényeges esemény a január 14-i tantestületi értekezlet volt, amelynek egyetlen témája az volt, hogy érdemes-e harcolni? Titkosan szavaztak. Az eredmény szerint egy kivételével valamennyi pedagógus a Hermant és a harcot választotta.

Közben a szülők körében is zajlott a közvélemény-kutatás. Kilencven százaléban visszaküldték a kérdőíveket, és elsőprő többségük névvel-címmel vállalta, hogy nem az egyházi iskolát választja. A negyedikes szülők nevében az egyik SZMK elnök levelet írt a polgármesternek, amelyben a Herman fennmaradását kérte. Az egyik alkalommal, amikor a polgármesteri hivatalból és az egyháztól kilátogattak az iskolába, a kapuban 70–80 gyerek várta őket, néma tüntetéssel. Ez utóbbi két akcióról állítólag az igazgatónő előre nem tudott.

Január vége felé a testületi ülésen minden érdekelt megjelent. Itt volt igazán módjuk a tanároknak véleményt nyilvánítani. Egymás után pattantak fel, és mindenki a maga módján, és stílusában, a Herman egyben tartása mellett tette le a voksát. Állítólag előre elhatározták, hogy valamennyien hozzászólnak "ha csak közben le nem lövik őket". Ezután már a szavazás következett: a 49 szavazásra jogosultból 45-en szavaztak a Herman Ottó Gimnázium továbbélésére, és négyen az egyházi gimnázium mellett.

Ezután január 29-én és 30-án szülői értekezletek következtek. Azért rendezték két napon, mert féltek, hogy egy alkalommal nem férnek be a terembe az érdeklődők. A két értekezleten körülbelül négyszáz szülő vett részt, 34 szülő mondta el a véleményét, és mindössze egy szólt közülük a katolikus gimnázium mellett. A többiek mind a Herman önkormányzati kezelésben való megmaradása érdekében nyilatkoztak. A titkos szavazás lehetőségét elutasították, nyíltan mindössze 3-an szavaztak az egyházi iskola mellett, és ketten tartózkodtak.

Hogy volt-e manipulálás vagy presszió, azt nem tudhatom. De hogy szervezkedés és agitáció folyt, az biztos. Ez azonban nem tilos, nem inkorrekt fegyver a demokráciában, hanem éppen az érdekérvényesítési folyamat szerves része. Több embertől is megkérdeztem, hogy mi a véleményük a szülői ellenállás okáról. Az egyházpártiakat kivéve mindenkitől a következőhöz nagyon hasonló véleményt kaptam: a legfőbb ok az, hogy hagyományai vannak az iskolának, és szeretik, ragaszkodnak hozzá.

Végül is kompromisszumos megoldás született. A Közgyűlés 1992. február negyedikén döntött a Herman Ottó gimnázium ügyében. Egyhangú volt a döntés abban a tekintetben, hogy az épületeket 1993 júniusában átadják a római katolikus egyháznak. A FIDESz, az SzDSz, és az MSzP egyhangúlag támogatta, az MDF megosztott volt, a kereszténydemokraták pedig nem támogatták a javaslatnak azt a részét, hogy a Herman Ottó gimnázium változatlan összetételben, új épületben folytathassa működését.

## A Zrínyi Ilona Gimnázium

A református egyház 1993-tól szándékozik indítani első osztályait, és 95-re akarja birtokba venni az egész épületet. Nem félnek attól, hogy nem lesz igény a református oktatásra, de beiskolázás szempontjából nem csupán Miskolcra számítanak, hanem az egész egyházkerületre, amely Borsod megyén kívül még Heves megye egy részére is kiterjed.

Az egyház vállalta, hogy a jelenlegi évfolyamok a jelenlegi tantervek szerint tanulhatnak tovább, meglévő csoportjaikban. Ezután sem zárkoznak el más vallású diákok felvételétől, ezzel is régi hagyományait szeretnék folytatni. Ha a tantestület nevelési koncepciójukat magáévá tudja tenni, s ha ebben a tekintetben lojalitást vállal, akkor megtartják és tisztségükben megerősítik őket. "Az iskola jelenlegi igazgatójának személyét változatlanul ebben a tisztségben kívánjuk megerősíteni." – nyilatkozták. Itt tehát igazgatóstul megmaradhatott volna az egész testület. A finanszírozást természetesen ők is állami kvótából kívánják megoldani, de maguk is szándékoznak valamit tenni az iskola fenntartása érdekében. "Az iskola anyagi működtetéséhez (ideértve a diákok ösztöndíjazását is) alapítványt kívánunk létrehozni." – írják.

Az önkormányzattal továbbra is jó kapcsolatban szeretnének maradni, de beleszólást csak annyiban engednek meg, amennyiben az nem ellenkezik egyházi érdekekkel. Hogy milyen iskolát képzelnek el, erre csak nagy általánosságokat mondott a püspök úr. Keresztény szellemiségű nevelést akarnak, de a szakmai színvonalra is nagy súlyt fognak fektetni, és "a keresztény nevelés szempontjait nem az oktatás színvonalának rovására, hanem annak emelésére" érvényesítik.

Szerinte vannak olyan politikai tényezők, amelyek az érintettek (tanerők, szülők) hangulatát igyekeztek befolyásolni, de mivel nincsenek konkrét bizonyítékok a birtokában, nem akarja megnevezni őket. Biztosít mindenkit, hogy a keresztény kurzustól senkinek nem kell tartania, és ha a magyar iskolaügyet megnézzük, akkor mindenki számára nyilvánvaló lehet, hogy a protestáns egyházak soha nem voltak militánsak.

A Zrínyi Ilona Gimnázium szép, tekintélyes, jól karbantartott épület Miskolc legszebb részén, az Avas aljában. A gimnáziumnak a nyelvek és a művészeti (ének, rajz) tagozatok az erősségei, de mostanában már egyedi tantervű biológia osztályokat is indítanak, és természetesen sokféle fakultáció is létezik. A felvételi arányok nem túl jók (40 és 55 százalék között van az utolsó öt év átlaga), de ide négyes tanulók jönnek, és zömében humán beállítottságú lányok, és olyan pályákra mennek (művészeti főiskolák, bölcsészkarok), ahol a legnagyobb a verseny. Jó szellemű, humánus légkörű az iskola, és szeretnek ide járni a diákok meg a tanárok. Az igazgatónő nagyon fiatal, magyar-angol szakos. Valaha maga is zrínyis diák volt, majd az egyetem után itt kezdett tanítani. 1990 óta igazgató, a tantestület egyhangúan választotta meg.

A tanárok mind tudták, hogy a Zrínyi református gimnázium volt, úgyhogy a visszaigénylés ténye nem lepte meg őket. A lévays öregdiákok sokat nyüzsögtek itt már régebben is. Egy éve például felszólították őket, hogy vál-



toztassák meg a nevüket. Ők nagyon megdöbbentek, mert "úgy tudtuk, hogy Zrínyi Ilona nem kompromittálta magát az elmúlt évtizedekben". Amikor az igazgatóválasztás napirendre került, akkor az igazgatójelölt megkereste a püspök urat. A püspök úr akkor azt nyilatkozta, hogy 1995-ig ők nem szándékoznak birtokba venni az iskolát. Valószínűleg a Herman ügy pörgette fel itt is az eseményeket. A püspök úr "kényszerhelyzetbe került", és neki is lépnie kellett.

Az első lépés az volt, hogy rendeztek egy Lévy Fórumot, ahol volt lévays tanárok és az egyházközség képviselői vettek részt. Ott a püspök úr a magyarországi erkölcsök romlását taglalta, és hogy ők ezen változtatni akarnak. Az igazgatónő (aki ott volt a fórumon) ezt úgy kommentálta, hogy vajon ez a szolid iskola lenne-e az erkölcsi romlás színtere. Miskolc a munkanélküliek, a szociálisan elesettek, az elhagyott öregek gyűjtőhelye, és akkor pont itt kell kezdeni? Véleményével nem áll egyedül. Több helyen is megemlézték, hogy érdekes módon a szociális szférába korántsem igyekeztek olyan elánnal benyomulni az egyházak, mint az oktatásba.

A második lépés az volt, hogy meghívták a püspök urat nevelőtestületi értekezletre. "Kellemes hangulatú volt az értekezlet, a püspök úr művelt, higgadt, kedves ember", de csak általánosságokat mondott: a lojalitásról beszélt, meg arról, hogy református szellemű iskolát akar a keresztényi szeretet jegyében.

Az ad hoc bizottság vezetője ekkor már jelezte, hogy a pedagógusoknak véleményyt kell nyilvánítani az ügyről. Nyílt szavazást rendeztek. A szavazáson az 57 tagú testületből 51-en voltak jelen, 17-en voksoltak úgy, hogy tanítáának református gimnáziumban, 34-en pedig nemleges választ adtak. A püspök úr véleménye az, hogy a tanári kar elég nehéz helyzetbe hozta őket, pedig igazán nem túl sokat kívántak tőlük, jószerint annyit, hogy ne destruálják az egyházi oktatást. Ennek ellenére büszke a szavazás eredményére, szerinte ez az egyharmad-kétharmad nagyon jó arány. Közben szülői közvélemény-kutatás is volt. A 330 első-másodéves tanuló családja közül 286 szavazott: 109 család elfogadná az egyházi oktatást, 177 pedig nem. Biztos vagyok benne, hogy itt nem volt semmiféle részervezés vagy agitáció, presszió meg különösen nem.

Az igazgatónő szerint, ha nem általánosságban lett volna feltéve a kérdés, hogy állami/önkormányzati vagy református iskola, hanem úgy, hogy vagy református vagy Zrínyi, akkor még több "világi" szavazat lett volna mind a tanárok, mind a diákok, illetve szüleik körében. Döntés még nincs, de azt hiszem, a zrínyisek még kedvezőtlenebb helyzetben vannak, mint a Herman. Még egy gimnáziumot nehezen tud majd "kiállítani" az önkormányzat. Nem is lenne annyi gimnáziumra szüksége Miskolc városának, főleg most, amikor már levonul a demográfiai hullám. Pedig kár az iskoláért, mert olyan érzésem volt, hogy itt tényleg megvalósítottak valamilyen nagyon emberi, nagyon szeretetteljes légkört (ha nem is kifejezetten a keresztényi szeretet jegyében).

CSATÁRY ILDIKÓ